

Virksomheder og arbejdskraft i Danmark

Denne analyse ser nærmere på den værdi, virksomhederne skaber i forskellige dele af landet, og deres produktivitet. Analysen understøtter en positiv fortælling om danske virksomheder i hele landet:

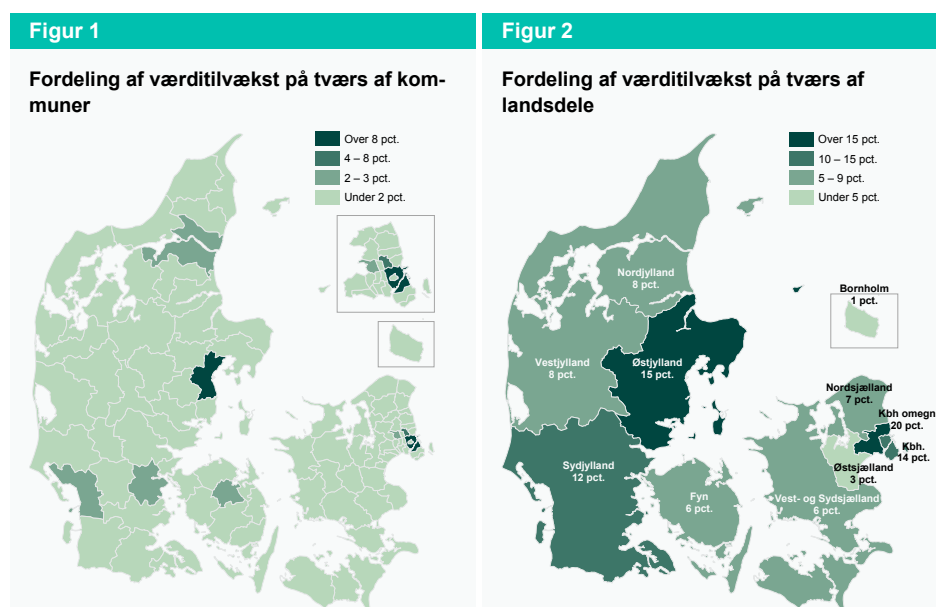
- *Danske virksomheder skaber værdi i hele landet og deres produktivitet er relativt ens på tværs af landsdele.*
- *Der findes mange højproduktive virksomheder i alle landsdele. Det peger på, at der er gode muligheder for produktion i hele landet.*
- *Produktiviteten er noget højere i hovedstaden end i resten af landet. Det skyldes blandt andet at uddannelsesniveaet og kapitalanvendelsen er højere.*
- *Det er højproduktive brancher som fx medicinalindustrien, elektronikindustrien og konsulentvirksomheder, der gør hovedstaden mere produktiv. Virksomhederne i disse brancher, har typisk mange højtuddannede medarbejdere og/eller en høj kapitalintensitet – ressourcer som ikke findes i samme omfang i resten af landet.*
- *Beskæftigedes pendlingsmønstre flytter den løn som virksomhederne udbetaler på tværs af landsdelene og bidrager således til at udjævne forbrugsmulighederne mellem landsdelene.*

Virksomheder og værdiskabelse i Danmark

Denne analyse ser på værdiskabelsen i Danmark. Formålet er at få et nuanceret billede af, hvor produktive virksomhederne er i forskellige dele af landet. Er der forskelle, og hvad er i givet fald forklaringen?

Analysen fokuserer på værdiskabelsen i virksomhederne i private byerhverv, dvs. den markedsmæssige del af økonomien fraregnet råstofvindning, bolig og landbrug, da der findes detaljerede data for disse virksomheder, *jf. boks 1*.

Hvis man ser på en umiddelbar fordeling af værdiskabelsen, så tegner der sig et billede af, at en stor del af værdiskabelsen sker i og omkring de store byer. For eksempel har otte af kommunerne med landets største byer ca. 40 pct. af den samlede værditilvækst i de private byerhverv, *jf. figur 1*.

Anm.: Private byerhverv, se også boks 1.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger på detaljerede virksomhedsdata.

Betydningen af de store byer ses også for landsdele. Landsdele er en statistisk afgrænsning foretaget af Danmarks Statistik, og er anvendt i resten af analysen. Området omkring København har mere end en tredjedel af den samlede værditilvækst, *jf. figur 2*.

En umiddelbar fordeling af værdiskabelsen siger imidlertid ikke noget om, hvor produktive virksomhederne er i forskellige landsdele. Den afspejler blandt andet, at befolkningstætheden varierer på tværs af landsdele og at der er mange lønmodtagere, som pendler på tværs af landsdele. Derfor ses der i resten af analysen på forskelle i produktiviteten mellem landsdelene.

Boks 1

Værdiskabelse i private byerhverv – datagrundlaget

For at se nærmere på virksomheders værdiskabelse benyttes Danmarks Statistiks Regnskabsstatistik med detaljerede virksomhedsdata for private byerhverv i 2016. Datagrundlaget indeholder ikke information om bl.a. den offentlige sektor og den finansielle sektor, som udgør hhv. 22 pct. og 6 pct. af den samlede værdiskabelse i Danmark, *jf. tabel a*.

Den yderligere afgrænsning, hvor der ses bort fra råstofindvinding, landbrug og bolig, skyldes, at disse brancher ofte oplever store produktivtetsudsving og har relativt få beskæftigede. Afgrænsningen vurderes at give det mest retvisende billede af de regionale forskelle i danske virksomheders værdiskabelse og produktivitet, uden at gå på kompromis med omfanget af virksomheder, idet private byerhverv udgør 54 pct. af den samlede værdiskabelse i landet.

I regnskabsstatistikken findes der detaljerede oplysninger om værdiskabelsen på virksomhedsniveau. Mange virksomheder består imidlertid af flere arbejdssteder, som er placeret forskellige steder i landet. Om arbejdsstederne er der, i den regionalfordelte regnskabsstatistik, blandt andet oplysninger om ansatte og deres løn. Ved at antage, at forholdet mellem lønudgifter og værditilvækst er ens for alle arbejdssteder i samme virksomhed, er værdiskabelsen på virksomhedsniveau er således fordelt på arbejdssteder ved at benytte fordelingen af lønudgifter. På den måde forsøges det at fordele virksomhedernes værdiskabelse efter, hvor i landet værdien skabes, og ikke hvor hovedkontoret er fysisk placeret.

Til brug for figur 6 er virksomhedernes kapitalapparat (bygninger, maskiner, IT, immaterielle rettigheder mv.) fordelt efter samme metode. Det indebærer, at forholdet mellem kapitalapparat og værdiskabelse også antages at være ens på tværs af arbejdssteder i en given virksomhed. Det kan give en skævhed i fordelingen af kapitalapparatet inden for den enkelte virksomhed, men det vurderes ikke at have stor betydning for K/L-forholdet i den enkelte landsdel.

Tabel a**Branchernes andel af den samlede værditilvækst, 2016**

	Private byerhverv	Råstofindvinding, landbrug og bolig	Finansiell sektor	Offentlig sektor	Øvrige virksomheder
Andel, pct.	54	12	6	22	6

Anm.: Private byerhverv inkluderer i denne analyse brancherne: Industri, Bygge og anlæg, Handel, Transport, Hoteller og restauranter, Information og kommunikation, Vidensservice og Rengøring mv.

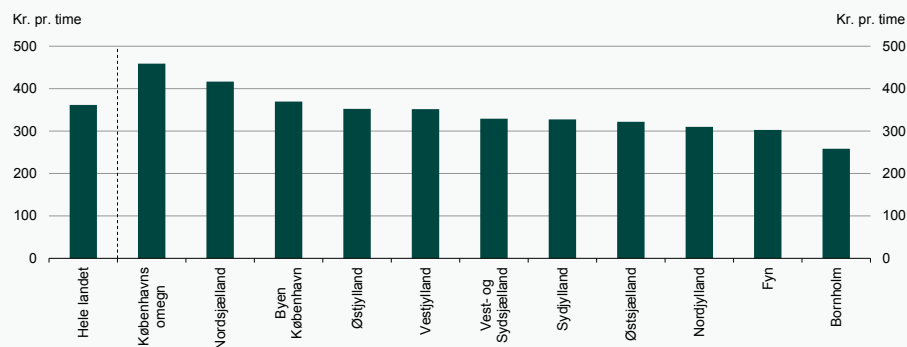
Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger på detaljerede virksomhedsdata.

Ser man på produktiviteten (målt ved værditilvækst pr. time) på tværs af landsdele, er forskellen på tværs af landsdele relativt små.

De fleste landsdele havde en produktivitet på ca. 300-350 kr. pr. time. I landsdelene i og omkring København er niveauet noget højere end landsgennemsnittet med op imod 460 kr. pr. time, mens niveauet på Bornholm er noget lavere, *jf. figur 3*.

Figur 3

Produktivitsniveauer i forskellige landsdele

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger på detaljerede virksomhedsdata.

Forklaringer på regionale forskelle

Der er flere forklaringer på, at produktiviteten er højere i nogle landsdele end andre. I det følgende ses der nærmere på, hvordan forskelle i arbejdskraftens uddannelsesniveau og mængden af kapital (maskiner, IT-udstyr mv.) kan bidrage til at forklare forskellene på tværs af landsdele.

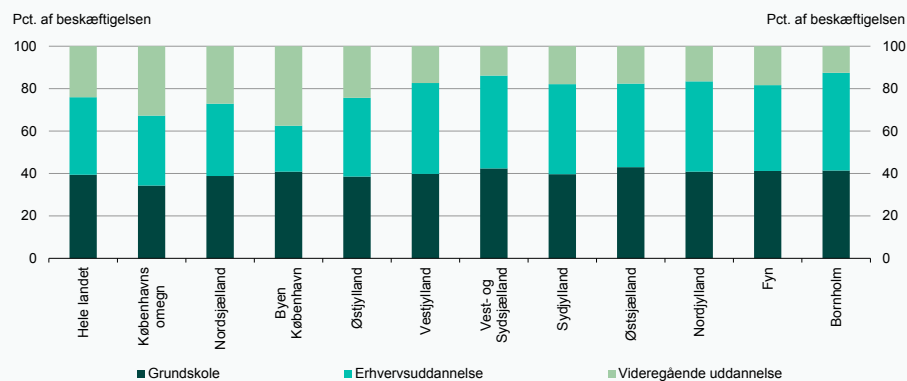
Jo højere uddannelsesniveau arbejdskraften har, jo større er virksomhedernes produktivitet typisk. Når uddannelsesniveaet er højere i nogle landsdele end andre, kan det i sig selv bidrage til at forklare, at produktiviteten landsdelene imellem varierer.

For de fleste landsdele ligner sammensætningen af uddannelsesniveauer landsgennemsnittet, hvor ca. 40 pct. af de beskæftigede er uden en erhvervskompetencegivende uddannelse, knap 40 pct. har en *erhvervsuddannelse* (EUD), og godt 20 pct. har en *videregående uddannelse*, jf. figur 4.

I de mest produktive landsdele udgør personer med en videregående uddannelse en større andel af beskæftigelsen. Det er særligt udtalt i Byen København, hvor denne andel udgør knap 40 pct. af beskæftigelsen.

Figur 4

Uddannelsesniveau efter arbejdssted

Anm.: Beskæftigelsen i private byerhverv.

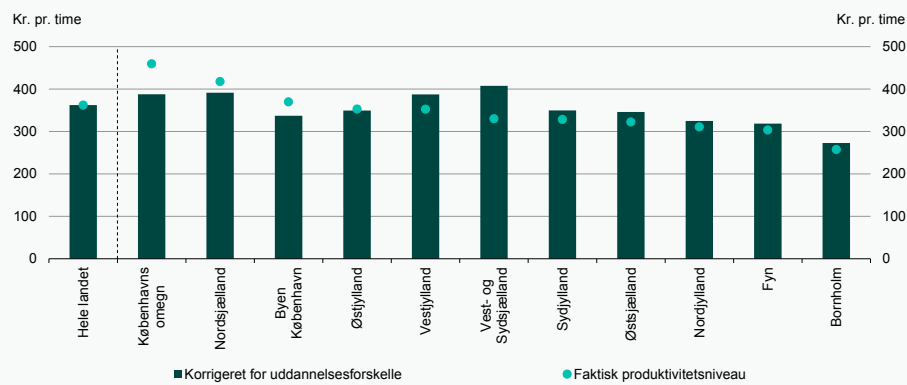
Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger på detaljerede virksomhedsdata.

Forskelle i uddannelsesniveaut på tværs af landsdele kan bidrage til at forklare forskelle i produktivetsniveauet. Hvis man tager højde for variationer i uddannelsesniveaut i forskellige landsdele, reduceres forskellene i produktiveten i betydeligt omfang.

Regneeksemplet i figur 5 viser, at hvis uddannelsesniveaut i *Københavns omegn* var ligesom landsgennemsnittet, ville produktiveten – alt andet lige - være væsentligt lavere. Omvendt ville produktiveten i *Vest- og Sydsjælland* være højere, hvis uddannelsesniveaut i landsdelen svarede til landsgennemsnittet.

Figur 5

Regneeksempel – normaliserede produktivetsniveauer, baseret på uddannelsessammensætningen for hele landet

Anm.: Standardiseringen af produktivitet er lavet med en vægtet estimation af produktivitet ud fra de individuelle arbejdssteders uddannelsessammensætningen (LVU, MVU, KVU, EUD og ufaglært) for hver landsdel. Det antages dermed, at LVU'ere er mere produktive end EUD, og at LVU'ere er lige produktive i alle virksomheder i samme landsdel.

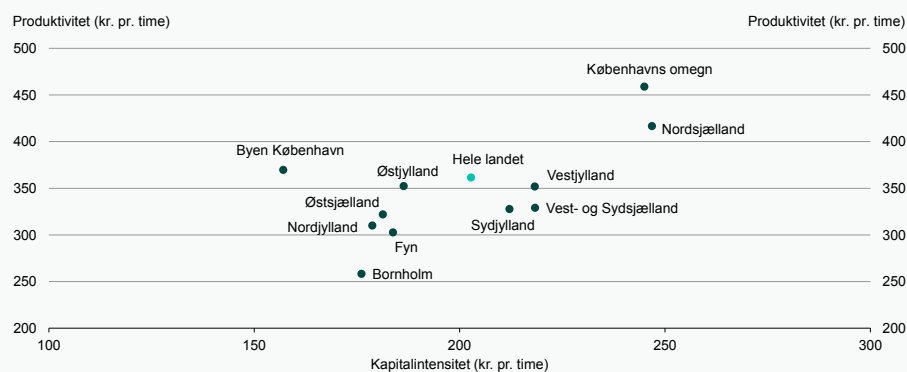
Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger på detaljerede virksomhedsdata.

En anden, meget væsentlig, drivkraft for virksomhedernes værdiskabelse og produktivitet er kapital (maskiner, IT-udstyr mv.). En høj kapitalintensitet (kapital pr. time) kan fx afspejle investeringer i maskiner og intellektuelle rettigheder og bidrage til, at virksomhederne kan producere varer og tjenester mere effektivt og derved øge arbejdsproduktiviteten.

Ligesom for uddannelse gælder det, at kapitalintensiteten i de fleste landsdele er tæt på landsgennemsnittet. For eksempel er kapitalintensiteten i Østjylland og Sydjylland på hhv. 186 kr. pr. time og 212 kr. pr. time, mens kapitalintensiteten for hele landet er på 202 kr. pr. time, *jf. figur 6*.

Figur 6

K/L-forhold på tværs af landsdele i private byerhverv

Anm.: K/L-forholdet er værdien af det samlede kapitalapparat (K) sat i forhold det samlede antal arbejdstimer (L)
 Registerdata på arbejdssteder

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger på detaljerede virksomhedsdata.

I Københavns omegn og Nordsjælland er den gennemsnitlige kapitalintensitet dog markant højere end i resten landet med knap 250 kr. pr. time. Det er samtidigt de to landsdele, hvor virksomhedernes produktivitet er højest.

Byen København adskiller sig omvendt ved at have den mindste kapitalintensitet i landet med knap 160 kr. pr. time, men den tredjehøjeste produktivitet. En stor andel af beskæftigelsen i Byen København har en lang videregående uddannelse, og den høje produktivitet afspejler i stort omfang videnintensive servicevirksomheder, mens Københavns omegn og Nordsjælland i højere grad er kendetegnet ved kapitalintensive virksomheder.

En anden måde at belyse de regionale forskelle i produktivitet er at se på erhvervsstrukturen i de enkelte landsdele, herunder højproduktive virksomheder og brancher. Forskellene i erhvervsstrukturen er på nogle stræk et spejlbillede af forskellene i de ansattes uddannelsesniveau og kapitalapparatet. Analyserne på baggrund af erhvervsstrukturen kan imidlertid bidrage til at få et mere nuanceret billede af de regionale forskelle.

Erhvervsstruktur og højproduktive virksomheder

Der er højproduktive virksomheder i alle landsdele. Men i landsdelene med højest produktivitet er de højproduktive virksomheder overrepræsenteret.

En virksomhed kan være højproduktiv, hvis den er mere effektiv end virksomheder med sammenlignelige vilkår. Det kan fx være virksomheder *inden for samme branche*. En virksomhed kan også være højproduktiv, når man sammenligner på *tværs af brancher*, jf. boks 2.

Boks 2

Højproduktive virksomheder – to begreber

En højproduktiv virksomhed er i udgangspunktet en virksomhed som er mere produktiv end andre. De ”andre” virksomheder der sammenlignes med, kan dog defineres forskelligt.

Sammenligner man med andre virksomheder *inden for brancher*, vil en højproduktiv virksomhed være en, der har formået at være mere effektiv end andre virksomheder med samme potentiale i udgangspunktet. Højproduktive virksomheder inden for brancher er på den måde frontløbere for en given branche.

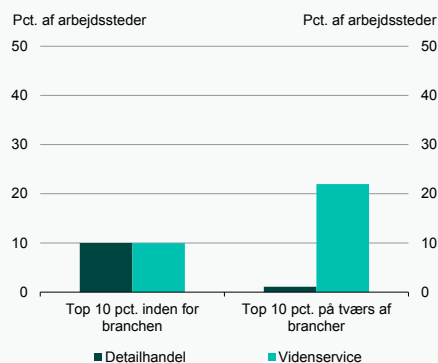
Ser man *på tværs af brancher*, har det stor betydning, hvilken branche virksomheden opererer i. Virksomheder i brancher, hvor der enten kræves højtuddannet arbejdskraft eller meget kapital, vil som udgangspunkt være mere produktive end andre.

Forskellen mellem de to opgørelser kan illustreres ved at se på virksomhederne i detailhandel og vidensservice. Ser man på andelen af arbejdssteder blandt de 10 pct. mest produktive inden for samme branche, udgør de selvsagt 10 pct. af arbejdsstederne i hhv. *detailhandel* og *vidensservice*, *if. figur a*. Ser man i stedet på top 10 pct. på tværs af brancher, er blot 1 pct. af virksomhederne i *detailhandel* blandt de mest produktive arbejdssteder, mens godt 20 pct. af arbejdsstederne i *vidensservice* blandt de 10 pct. mest produktive. Det fremgår altså, at vidensservice generelt er en mere produktiv branche end detailhandel.

Oversættes fordelingen til antallet af arbejdstimer, udgør de 10 pct. mest produktive arbejdssteder inden for hver af de to brancher ca. 15 pct. af arbejdstimerne, hvilket indikerer, at de mest produktive arbejdssteder er større end andre, *if. figur b*. På tværs af brancher gælder det ligeledes, at de mest produktive arbejdssteder er større end øvrige. Især gælder det, at de godt 20 pct. af arbejdsstederne i vidensservice, som er blandt de 10 pct. mest produktive på tværs af brancher, udgør knap 35 pct. af beskæftigelsen i vidensservice.

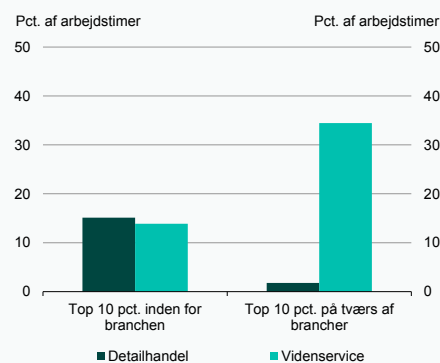
Figur a

Arbejdssteder

Figur b

Arbejdstimer

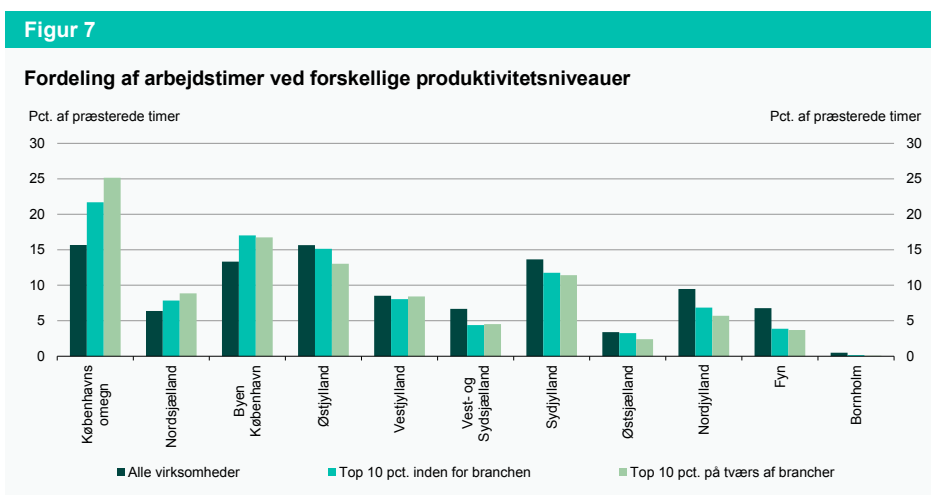

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger på detaljerede virksomhedsdata.

De relativt ens produktivitetsniveauer på tværs af landsdele afspejler sig i en relativt ens fordeling af virksomheder med forskellig produktivitet. Alle landsdele, med undtagelse af Bornholm, er således repræsenteret med mange virksomheder blandt de 10 pct. mest produktive i landet, både inden for og på tværs af brancher.

For eksempel udgør *Vestjylland* godt 8 pct. af arbejdstimerne på tværs af alle virksomheder i private byerhverv, hvilket også gør sig gældende, når man ser på fordelingen af

de 10 pct. mest produktive virksomheder, både inden for samme branche og på tværs af brancher, *jf. figur 7*.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

De højproduktive virksomheder er dog overrepræsenteret i og omkring København. For eksempel har landsdelen Københavns omegn 16 pct. af arbejdstimerne på tværs af alle virksomheder. Men for de 10 pct. mest produktive virksomheder inden for samme branche har landsdelen 22 pct. af de præsterede timer og 25 pct. af arbejdstimerne i de 10 pct. mest produktive virksomheder på tværs af brancher.

Når der er flere højproduktive virksomheder i og omkring København, skal det blandt andet ses i sammenhæng med, at en række brancher med høj produktivitet er overrepræsenteret hér i forhold til resten af landet. Det er brancher, som typisk har mange højtuddannede medarbejdere og/eller en høj kapitalintensitet, herunder medicinalindustrien, elektronikindustrien og konsulentvirksomheder.

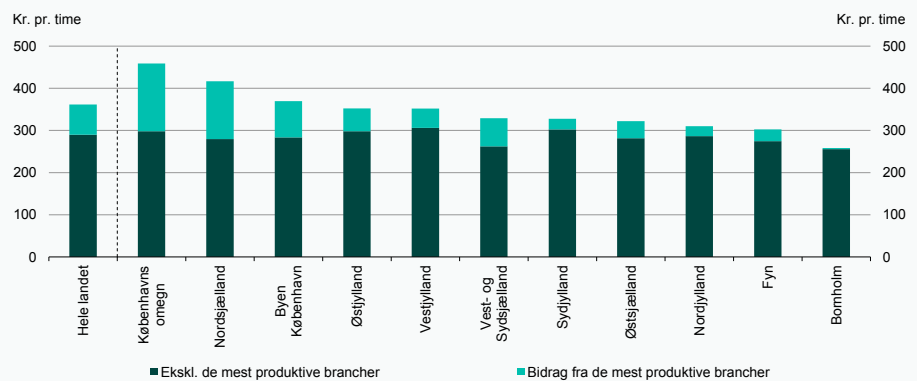
Der er højproduktive brancher i alle landsdele, men en større andel af beskæftigelsen i København og omegn er ansat i disse brancher, og det bidrager til et højere produktivitsniveau.

Det kan illustreres ved at se bort fra de mest produktive brancher på landsplan. Hvis man som et regneeksempel ser bort fra den fjerdedel af brancherne med højest produktivitet, er det gennemsnitlige produktivitsniveau for de resterende brancher stort set ens på tværs af landsdele.

Forskellen i produktiviteten mellem virksomhederne i henholdsvis Københavns omegn og på Fyn, som er den mest produktive og den næstmindst produktive landsdel, reduceres fra ca. 150 kr. pr. time til knap 25 kr. pr. time, *jf. figur 8*.

Figur 8

Forskelle i produktivitet på tværs af landsdele

Anm.: Højproduktive brancher er defineret som de 25 pct. mest produktive brancher, som tilsammen udgør 25 pct. af beskæftigelsen.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger på detaljerede virksomhedsdata.

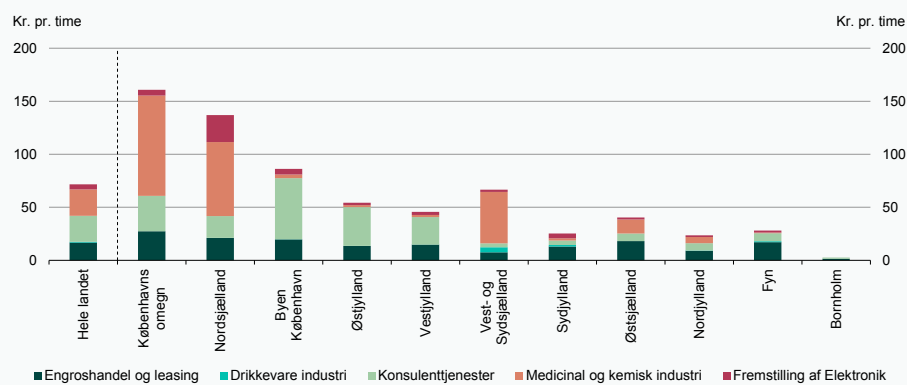
Tendensen til, at virksomhederne i de højproduktive brancher har placeret sig i bestemte landsdele, bidrager altså i betydeligt omfang til at forklare de regionale forskelle.

I ovenstående opgørelse er de mest produktive brancher de 25 pct. af brancherne, som har højest produktivitet. Hovedparten af forklaringsbidraget fra erhvervsstrukturen kommer imidlertid fra få brancher, der har stor betydning i og omkring København. Der er blandt andet tale om medicinalindustrien og konsulentvirksomheder, som i høj grad bidrager til produktiviteten i og omkring København.

Medicinal og kemisk industri bidrager således til at øge produktiviteten i *Københavns omegn* med knap 100 kr. pr. time ud af de ca. 160 kr. pr. time som de højproduktive brancher samlet bidrager med i landsdelen, *jf. figur 9*.

Figur 9

Dekomponering af produktivtetsbidrag fra højproduktive brancher

Anm.: Figuren viser, hvordan "Bidrag fra de mest højproduktive brancher" i figur 8 fordeler sig på underbrancher. Brancherne i figuren omfatter en eller flere undergrupper i Danmarks Statistiks DB07 branchekode: Engroshandel og leasing (46, 77), Drikkevareindustri (11), Konsulenttjenester (62, 69, 70, 71, 72), Medicinal og kemisk industri (20, 21), Fremstilling af elektronik (26, 27).

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Pendling i Danmark

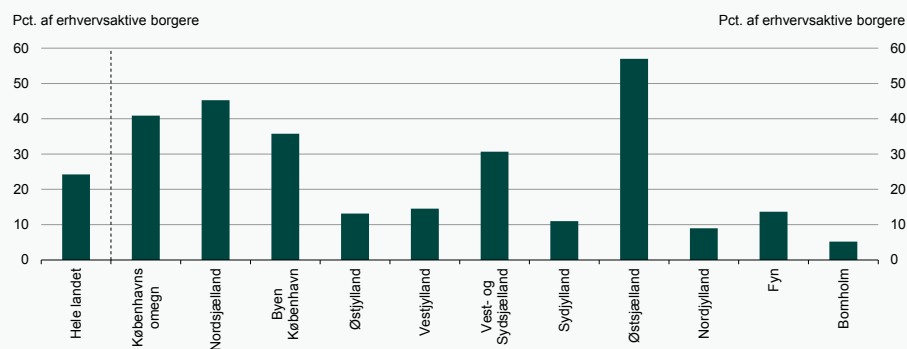
Omkring 25 pct. af danskerne pendler mere end 25 km til deres arbejdsplads. Danskerenes pendlingsmønstre spiller en stor rolle, når den værdi, som skabes i virksomhederne, omsættes til indkomst og forbrugsmuligheder på tværs af landet.

Når man ser på, hvor virksomhedernes værdiskabelse bidrager til forbrug og indkomstskatter, er det ikke afgørende, hvor virksomhederne skaber værdi, men derimod hvor medarbejderne bor. Det skyldes, at høj produktivitet i en virksomhed er grundlaget og forudsætningen for, at medarbejderne kan få en relativ høj løn.

Det er især på Sjælland, at borgere pendler til en anden landsdel for at arbejde. For eksempel arbejder 57 pct. af de beskæftigede borgere i Østsjælland i en anden landsdel, mens det gælder for 45 pct. af de beskæftigede borgere i Nordsjælland. Modsat udgør udpendingen fra *Nordjylland* mindre end 10 pct. af de erhvervsaktive borgere, *jf. figur 10*.

Figur 10

Andel som pendler til job i andre landsdele, opdelt efter bopæl

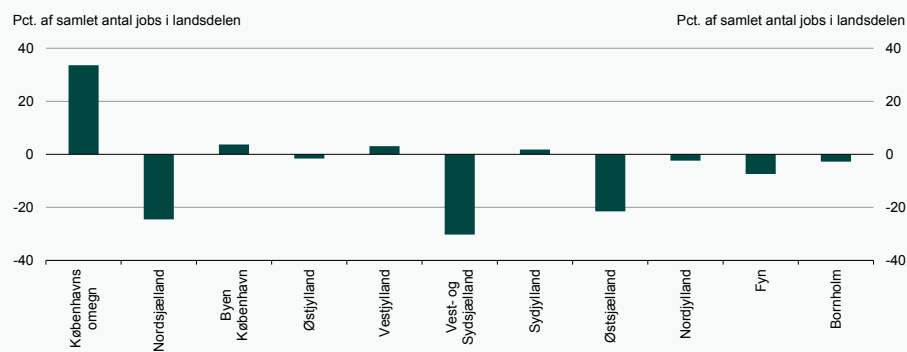
Anm.: Andel som arbejder i anden landsdel er opgjort som: (antal udpendlere)/(antal erhvervsaktive borgere i landsdel). Forskellene skal dog ses i lyset af, at landsdelene omkring København er mindre end andre, og derfor kræver kortere pendlingsafstande for at komme til andre landsdele.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger på detaljerede virksomhedsdata.

Pendlingens betydning for den økonomiske aktivitet på tværs af landsdele kan anskueliggøres ved at se på landsdelenes nettopendling. I Københavns omegn udgør nettopendlingen ind i landsdelen knap 35 pct. af alle jobs i landsdelen. Det betyder, at for hver 100 job i *Københavns omegn*, er der 35 flere som pendler ind i landsdelen for at arbejde, end der er medarbejdere, som pendler ud for at arbejde i en anden landsdel, *jf. figur 11*.

Figur 11

Nettopendling på tværs af landsdele

Anm.: Nettopendling er opgjørt som antallet som pendler ind i en landsdel minus antal som pendler ud, som andel af jobs i landsdelen. [nettopendling er opgjørt som: (antal indpendling minus antal udpending) / (antal job i landsdel)].

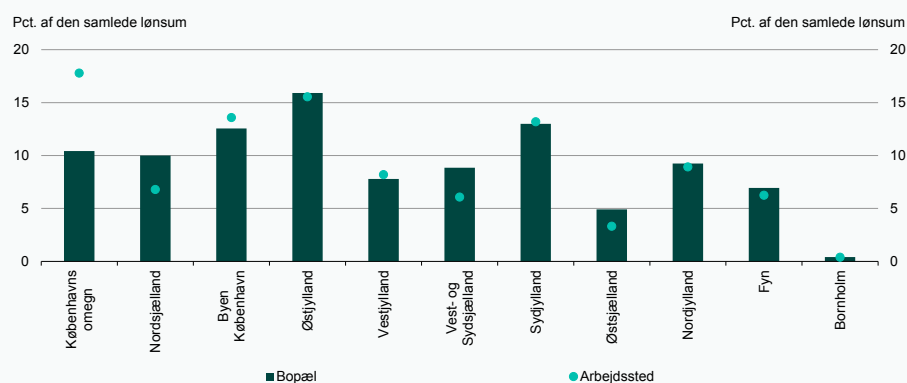
Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger på detaljerede virksomhedsdata.

Omvendt er der nettopendling ud af Vest- og Sydsjælland samt Østsjælland. Det betyder, at godt hhv. 30 pct. og 20 pct. flere personer bidrager til den samlede lønsum i de to landsdele, end hvad den lokale beskæftigelse tilskrives. Områder med (netto) udpending er således områder, hvor dele af lønsummen kommer fra andre landsdele.

For eksempel udbetales ca. 6 pct. af den samlede lønsum til ansatte i Vest- og Sydsjælland, mens de som bor i landsdelen, modtager ca. 9 pct. af den samlede lønsum, jf. figur 12.

Figur 12

Lønsum fordelt efter beskæftigedes bopæl og arbejdssted

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger på detaljerede virksomhedsdata.

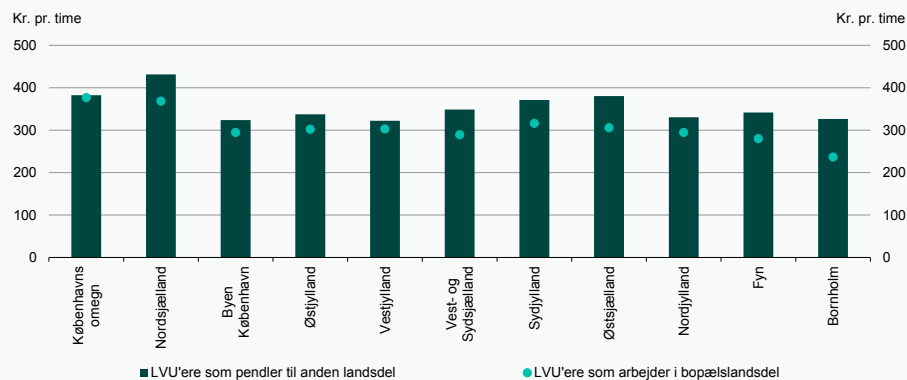
Pendlere modtager generelt en højere løn, end beskæftigede, som ikke pendler. Der er desuden en tendens til, at jo længere pendlingsafstande, jo højere lønninger hos medarbejderne.

Det kan blandt andet afspejle, at udgifter forbundet med pendling, som både omfatter rejsetid og transportomkostninger, skal afspejle sig i højere lønninger for de som pendler. Samtidig er der en tendens til, at de mest produktive virksomheder, som generelt betaler en højere løn, er koncentreret omkring de større byer, hvor (netto) indpendlingen er stor.

Tendensen gør sig gældende på tværs af forskellige uddannelsesniveauer. Personer med en lang videregående uddannelse som pendler til andre landsdele har i gennemsnit en højere løn end personer, som bor og arbejder i samme landsdel, *jf. figur 13*.

Figur 13

Lønniveauer for LVU'ere som arbejder i deres bopælslandsdel og de som pendler til en anden landsdel

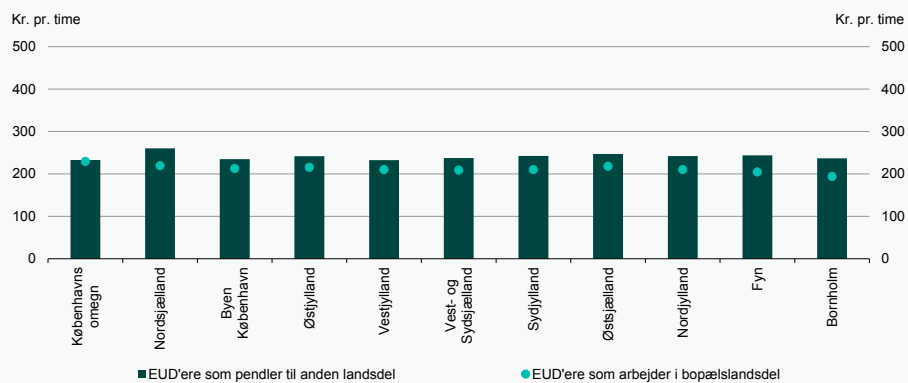
Anm.: Ansatte i private byerhverv.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger på detaljerede virksomhedsdata.

Det samme gør sig gældende for personer med en erhvervsuddannelse. For denne gruppe er lønnen også højst for personer, som pendler til en anden landsdel, *jf. figur 14*.

Figur 14

Lønniveauer for erhvervsuddannede (EUD) som arbejder i deres bopælslandsdel og de som pendler til en anden landsdel

Anm.: Ansatte i private byerhverv.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger på detaljerede virksomhedsdata.

Når lønmodtagere, der pendler på tværs af landsdele, får en højere løn end andre lønmodtagere, kan det også skyldes andre sammensætningseffekter end de her beskrevne.